

Насилничко понашање младих поприма све теже и бруталније облике, а најновији пример је случај који се недавно десио у Иригу, када су двојица 13-годишњака избацила кроз прозор своју вршњакињу. Насиље међу школском омладином постало је готово тренд, док бројна истраживања показују да је агресија у школама све је учесталија, а да су школска деца (а и њихови професори) и жртве и актери физичког и психолошког насиља.

Истраживања су показала да највише насиља има у већим градским срединама. Тако, на пример, према подацима Полицијске управе, само у Београду је од јануара до новембра у школама извршено 160 кривичних дела. Према подацима ПУ, најчешће по учесталости су отуђење, ломљење, уништавање школске имовине, наношење тешких телесних повреда и разбојништво. Једно од недавних истраживања, спроведено у 50 школа (на узорку од 26.947 ученика и 3397 одраслих), показало је да је 65% ученика бар једном, а 24% више пута било изложено неком облику насилног понашања у периоду од три месеца. Према једном другом истраживању, око 20 одсто ђака је потврдило да у њиховој школи постоји банда, а девет одсто да у школи има да има више таквих „гангова“. Чак 29 одсто ученика је саопштило да је у школу неко донео нож, или неко друго оружје. Трећина млађих и четвртина старијих ђака плаши се некога из школе, док је једна четвртина ученика веома несрећна у школи. [1] Поразне податке показало је недавно истраживање у оквиру пројекта „Србија, зона ненасиља“ спроведено у четири средње школе, на 1.000 испитаника у Београду, Новом Саду, Смедеревској Паланци и Великој Плани. Истраживање је показало да је готово 79 одсто испитаника присуствовало тучама, око 19 одсто пљачкама, 9,5 процената сексуалном злостављању, 24,4 одсто пуцњави, а више од 57 одсто застрашивању. [2]

Најдрастичнији случајеви попут покушаја убиства ученика београдске Трговачке школе су ипак ретки, а најзаступљенији облици насилног понашања у школама су вербално насиље, ширење лажи, сплеткарење и претње и застрашивања. Међу ученицима је тако увелико присутан мобинг, односно различити облици вербалног, психичког па и физичког злостављања, а појавило се и електронско насиље, односно малтретирање путем мобилног телефона и интернета .

Истраживања су показала да највише насиља има у већим градским срединама. Тако, на пример, према подацима Полицијске управе, само у Београду је од јануара до новембра у

школама извршено 160 кривичних дела.

Ситуација у школама постала је буквално погубна за децу, док се нови вредносни систем у Србији оформио кроз непоштовање већине основних и људских моралних принципа и норми. У таквом контексту, друштво све више ствара повољан амбијент за ширење и учвршћавање различитих облика девијантног понашања деце, ученика и омладине. Многи од њих се претварају у насилнике, док многи постају жртве многобројних облика насиља, док правог одговора нема, већ наше просветне власти нуде различите програме, преписане и преузете из земаља у којима је друштвена и морална клима, и целокупна економска и политичка ситуација далеко боља него у Србији.

Један од таквих пројеката је програм „Школа без насиља“ [\[3\]](#), који од школске 2005. спроводи УНИЦЕФ а финансира Светска банка, који се тренутно спроводи у 196 школа широм Србије, са циљем „стварања безбедне и подстицајне средине за учење, рад и развој“. „Пројекат „Школа без насиља“ је врло амбициозно замишљен – он на пример, има четири „садржинске“ компоненте

[\[4\]](#)

, до школе без насиља је потребно учинити „седам корака“

[\[5\]](#)

, док његова примена и „његова трајна уградња у школски програм рада“ треба да траје бар једну школску годину. Програм се у Србији спроводи у сарадњи са Министарством просвете, Министарством здравља, Министарством рада и социјалне политике, Саветом за права детета Владе Републике Србије, Заводом за унапређивање образовања и васпитања, Министарством унутрашњих послова, као и са Министарством омладине и спорта.

Основна поставка оваквих програма је да у решавању проблема школског насиља треба да учествује цела школска заједница, од ђака и професора до родитеља, и све важне институције, што је у случају пројекта „Школа без насиља“ и урађено. Резултати су, међутим, слаби, готово никакви, док је у појединим сегментима после спровођења програма дошло и до пораста насиља. Евалуација, односно оцена овог пројекта коју је прошле године урадила агенција „Стратеџик маркетинг“, показала је наиме да је остварен делимичан успех у разредима основних школа, али да међу ученицима седмог и осмог разреда нема ефекта. Према том извештају, највише је постигнуто кад је у питању информисање и учење, али је успех све слабији како програм одмиче и постаје сложенији. Зато је у млађим разредима дошло до смањења вербалног, социјалног, физичког и психолошког насиља (заstraшивања и претњи), али је у старијим разредима (седми и осми) дошло до раста вербалног и социјалног насиља, док су остале форме насиља непромењене у односу на почетно истраживање.

[\[6\]](#)

Као објашњење за фактички неуспех овог пројекта, у анализи се наводи да се током примене програма јављају проблеми пада мотивације, недостатка времена и ресурса, и да постоји тенденција да се процедуре спроводе формално, и да нису заиста ефективне јер се још увек доживљавају као један задатак који треба да се оствари за УНИЦЕФ. Према сведочењу Љиљане Филиповић, психолога и координатора програма „Школа без насиља”. програми који спречавају насиље међу ђацима се слабо примењују, јер већина предавача са децом ради потпуно формално, а наставници сматрају да су ови програми неефикасни, закаснили и да су они намет више у њиховим обавезама.

Најдрастичнији случајеви попут покушаја убиства ученика београдске Трговачке школе су ипак ретки, а најзаступљенији облици насилног понашања у школама су вербално насиље, ширење лажи, сплеткарење и претње и застрашивања.

Други и стандардни вид сузбијања насиља у школама су мере прописане Правилником о васпитној дисциплинској одговорности ученика, којим се дефинишу лакши и тежи преступи ученика и дефинише начин њиховог кажњавања. Школе, у зависности од дисциплинског преступа ученика, могу да примене васпитне, када је реч о лакшим, или васпитно-дисциплинске мере, када су у питању тежи преступи. Проблем са правилником је тај што мере које он предвиђа имају све мање ефекта, да су према упутствима из Министарства просвете, казне све блаже а процедуре кажњавања све сложеније и дуже. Новим мерама ученици су све заштићенији, тако да сада многим наставницима представља успех да заврше час без већег кршења дисциплине.

Јасну слику оваквог стања и регулативе управо показује случај у ОШ "Доситеј Обрадовић" у Иригу, када су девојчицу А. Р. у "игри" двојица основаца Т. С. (13) и М. Б. (13) на школском одмору са високог приземља избацили кроз прозор, док је трећи ученик И. М. (15), ученик Средње стручне школе "Борислав Михајловић Михиз", која ради у истој згради све то снимао телефоном. Приликом пада са висине око два метра А. Р. је задобила угануће зглоба једне и угрувала обе ноге, а она је имала среће да се приликом пада дочекала на ноге, па нема тежих последица. Избацивање девојчице није усамљен случај агресије у овој установи, јер како су касније писали медији, већ дуго су пристизале примедбе родитеља на понашање основаца у школи коју одавно бије лош глас и међу ученицима и међу наставним особљем. Насиље старијих средњошколаца над основцима повећано је после оснивања средње школе у просторијама основне школе, у којој су уобичајене туче, искакања кроз прозор са часова, долазак на наставу кроз прозор, прекидање наставе од стране ученика и слично. Поред тога, испоставило се да са двојцом дечака „избацивача“ школа већ дуже има проблема, али да они до сада нису

кажњавани. О ситуацији у тој установи сведочи и то што се непосредно пре инцидента са А. Р. истог дана десила туча двојице ученика осмог разреда у спортској дворани, када је један ученик металним боксером тукао свог вршњака.

Укор директора или наставничког већа дечаке који већ дуже време показују насилничко понашање неће заплашити нити уразумити, нити је у условима распада друштва могуће примењивати скандинавски модел школства.

Избацивање ученице кроз прозор довело је ову основну школу у медије и показало да је ту дефинитивно потребно завести ред. Питање је само на који начин. Да ли школа у Иригу треба да се пријави за пројекат „Школа без насиља“ или за некакав сличан програм, али је питање колико би, с обзиром на досадашње резултате таквих програма, то успело, односно колико би ученика у међувремену настрадало. Други начин је кажавање ученика по важећим прописима, али према новом Закону о образовању, пошто се ради о основцима, избацивање девојчице кроз прозор спада у теже прекршаје, за шта им се може изрећи укор директора и укор наставничког већа. Дечаке је такође могуће преместити у другу основну школу, али на основу одлуке наставничког већа и уз сагласност родитеља, односно старатеља.

Укор директора или наставничког већа дечаке који већ дуже време показују насилничко понашање неће заплашити нити уразумити, нити је у условима распада друштва могуће примењивати скандинавски модел школства. У стању какво сада влада у Србији, овакав случај је могуће решити оштрим и строгим казнама – најпре за директора, дежурне наставнике и родитеље, а на крају и за саме насилнике.

[1] http://www.radio-activ.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1550%3Aradioactiv-tema-treina-osnovaca-je-doivela-da-neko-dete-u-kolu-donese-no-ili-drugo-oruje-&catid=46%3Agesellschaft&Itemid=50&lang=hr

[2] <http://www.srbijanet.rs/vesti/drustvo/42131-nasilje-u-skolama-se-ne-prijavljuje-u-strahu-od-osvete.html>

[3] http://www.unicef.org/serbia/support_3041.html

[4] истраживање искустава и ставова о насиљу, обука наставника и школског особља о насиљу, рад деце са вршњацима на препознавању и откривању насиља, на вршњачкој заштити, и промоцију узајамне сарадње и мобилисање јавности за стварање савезништва и активно деловање на смањењу насиља у заједници)

[5] • подизање свести о проблему – прихватање чињенице да се у школи догађа насиље;
• формирање унутрашње заштитне мреже – доношење процедура и механизма који ће обезбедити да она трајно функционише;
• успешно функционисање унутрашње заштитне мреже – дефинисане процедуре за бележење насиља и предузимање мера заштите;
• формирање спољашње заштитне мреже – укључивање дома здравља, центра за социјални рад, полицијске управе и општине у рад програма;
• обраћање за помоћ деце/породица изложених насиљу – успостављање поверења у унутрашњи и спољашњи тим помагача (заштитне мреже);
• функционисање система интервенција – дефинисане процедуре за правовремен и конструктиван одговор на насиље, а интервентни и превентивни програми примењују се у школској пракси;
• самопроцена школе – да ли је школа постала безбедно окружење за децу/ученике, да ли родитељи и наставници сматрају да школа може самостално да настави са програмом и да је постала сигурније место за развој.

[6] <http://www.google.com/search?q=skola+bez+nasilja&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:sr:official&client=firefox-a>